

Abstrakt

Cílem předložené disertační práce je charakterizovat prostřednictvím života a uměleckého díla Jana Procházky etapu československých dějin mezi pozdním stalinismem druhé poloviny 50. let a pokusem o reformu socialismu v roce 1968. Procházka coby spisovatel, filmový tvůrce, funkcionář a politický aktivista výrazně ovlivňoval někdejší kulturní i politické dění a předmětem zájmu je mapovat tyto jeho aktivity, vysledovat akterem volené strategie a nastolovaná témata, kterými zasahoval do diskusí o reformě socialismu především v 60. letech, kdy se plně etabloval v uměleckém prostředí.

Práce se opírá o dvojici stěžejních přístupů, jednak teorii sociálních polí konceptualizovanou francouzským sociologem Pierrem Bourdieuem, a dále o přístupy kulturně-historické. Hlavním pramenem je Procházkovu dílo (resp. širěji pojaté texty, scénáře, beletrie, publicistika) a další texty, jež se k Procházkovu vztahují (recepce ze strany umělecké kritiky, reakce stranického vedení, zápisy vyjadřující vyjednávání konkrétních děl v prostředí stranického aparátu, denní tisk). Práce tím zasazuje Procházkovu osobnost a dílo do širších souvislostí kulturních, politických a společenských dějin sledované doby. Biografie není vystavěna do nejvíce ustálené životopisné osy narození, život, dílo, konec života, ale v souladu s volenou teorií je aktér zasazován do dílčích sociálních polí. Jeho působení anebo tvorba v těchto sociálních prostorech tvoří dílčí kapitoly, jež jsou v souladu s biografickým chápáním řazeny v zásadě chronologicky a Procházkův život rámcově kopírují.

Práce se dotýká Procházkovu působení v aparátu ČSM v 50. letech, jeho scenáristických počátků ve Filmové studiu Barrandov, prosazení v literárním poli po roce 1960. Zachyceny jsou spisovatelovy vazby na prvního tajemníka KSČ Antonína Novotného, jeho aktivity v ÚV KSČ anebo ideologické komisi. Spolu s tím jsou zmapovány jeho intervence ve prospěch kultury, ale také i kritické reakce na Procházku ze strany uměleckého pole. Prostřednictvím románu Přestřelka anebo např. filmu Naděje se text práce vyjadřuje ke vztahu konkrétního díla k dobové ideologii, destalinizaci anebo odlišnému pohledu na lidské individuum. Pozornost je zaměřena na Procházkovy stěžejní dobové revize minulosti (Ať žije republika, Kočár do Vídně, Noc nevěsty, Ucho). V závěrečných částech práce jsou popsány Procházkovu výrazné angažmá v roce 1968 a jako biografické doplnění i okolnosti jeho veřejné ostrakizace za počínající tzv. normalizace, jež předcházely jeho úmrtí v roce 1971.

Klíčová slova: kulturní dějiny, dějiny filmu, dějiny literatury, KSČ, reforma socialismu, rok 1968